

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ RDG60X0003
ชื่อโครงการ การดูแลครอบครัวเปราะบางในสถานการณ์เปลี่ยนผ่านทางประชากรและสังคม
ชื่อนักวิจัย ผศ.ดร.ภูเบศร์ สมุทรจักร และคณะ
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
E-mail Address: Bhubate.sam@mahidol.ac.th
ระยะเวลาโครงการ 25 กันยายน 2560 – 24 กันยายน 2561 (12 เดือน)

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนนิยามและขอบเขต “ครอบครัว” “ครัวเรือน” และ “ครอบครัวเปราะบาง” ในบริบทของครอบครัวไทยในรูปแบบการอยู่อาศัยแบบต่างๆ รวมทั้งเพื่อสังเคราะห์ข้อค้นพบจากโครงการย่อยทั้ง 4 โครงการ โดยกำหนดแนวทางในการสังเคราะห์ออกเป็น 2 แนวทาง คือ การทบทวนอย่างเป็นระบบ และการสังเคราะห์องค์ความรู้จากโครงการย่อยทั้ง 4 โครงการ ผลการสังเคราะห์ พบว่า นิยามครอบครัวในปัจจุบันมีความหลากหลายตามบริบทของสังคมไทยที่มีความซับซ้อนขึ้น โดยขอบเขต “ครอบครัว” และ “ครัวเรือน” ไม่มีเส้นแบ่งที่ชัดเจน เนื่องจากทั้งครอบครัวและครัวเรือนเป็น “พื้นที่ทางสังคม” ครอบคลุมพื้นที่ทางกายภาพ และพื้นที่จากความรู้สึกนึกคิดเชื่อมโยงกัน ส่วนผลการสังเคราะห์โครงการย่อย พบว่า สถานการณ์การอยู่อาศัยที่หลากหลายของผู้สูงอายุทำให้ความคาดหวังของผู้สูงอายุที่มีต่อลูกเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมมีความคิดแบบ “ให้ลูกเลี้ยงดูยามแก่เฒ่า” เปลี่ยนเป็น “พึ่งพาลูกยามจำเป็น” ที่สะท้อนความมีคุณค่าและศักดิ์ศรี แต่ “ยิ่งแก่ก็ยิ่งคิดถึงลูก” และ “ไม่อยากตายคนเดียว” ส่วนการทำหน้าที่ “แม่” ตามความคาดหวังของสังคม และ “การทำงานทางเศรษฐกิจ” ควบคู่กัน ส่งผลให้ผู้หญิงมีคุณค่า แกร่ง และสตรอง แต่สิ่งเลวร้ายที่จะมีลูก ส่วนการดูแลครอบครัวเปราะบาง ต้องบูรณาการดูแลครอบครัวไทยตั้งแต่ “ในบ้าน” ออกไป “ข้างบ้าน” จนถึง ท้องถิ่น กลไกภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และ “ตลาดหลักทรัพย์” โดยรัฐบาลท้องถิ่นต้องจัดทำฐานข้อมูลครัวเรือนเปราะบาง เพื่อให้สามารถกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาผู้สูงอายุในรูปแบบการอยู่อาศัยที่หลากหลายในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การดูแลครอบครัวเปราะบาง ผู้สูงอายุ บทบาทสตรี สมดุลชีวิตและการทำงาน
ครอบครัวในชนบท ฐานข้อมูลครัวเรือน กิจกรรมเพื่อสังคม รูปแบบที่อยู่อาศัย

Abstract

Project Code: RDG60X0003

Project Title: Caring for Vulnerable Family in the Social and Demographic Transition

Investigator: Bhubate Samutachak, et.al

Institute for Population and Social Research, Mahidol University

E-mail Address : Bhubate.sam@mahidol.ac.th

Project Period: 25 September 2017 – 24 September 2018 (12 months)

The objective of this study is to review the definition and scope of ‘family’, ‘household’, and ‘vulnerable household’ within the context of different living arrangements of Thai households. This study also aims to synthesize the findings of the other 4 projects conducted under this project. The synthesis approach of this study is of 2 strands: systematic literature review and the synthesis of the findings from the 4 projects. The results show that the current official definitions of family are diverse according to the increasing complexity of the Thai society. The demarcation of ‘family’ and ‘household’ because family and household are ‘social space’ encompassing physical location and emotional connection. Connecting and integrating the findings from the 4 projects revealed that the diverse living arrangement of the older persons led to changes in their expectation towards their children. The conventional idea that older persons would depend on their children as they become aged has changed to ‘dependence as the occasions call’, reflecting the concern for self-value and dignity of the older persons. Nonetheless, ‘the more ones become aged the more ones miss their children’ and ‘don’t want to die alone’. Women’s double roles as a mothering and co-breadwinning have become stronger that creates frustration and hesitates to bear children. The mechanism for taking care for vulnerable families must collaborate ‘within house’ (family members’, ‘next door’ (neighbor), and community, local government, public agency, private sectors, civil society, and ‘stock market’. The local governments must develop the vulnerable family database in order to suggest effective policy and directions to improve older persons’ quality of life.

Keywords: Caring for vulnerable family, older persons, elderly persons, female roles, work-life balance, rural family, household database, social enterprise, living arrangement